

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1943-XX

8. MARCA

ŠT. 9

VZGOJA

Otroški pobegi in drugo

Pri sosedovih je ušla z doma 11 letna Metka. Prejšnji dan je bila precej tepena, ker je izmaknila iz shrambe košček klobase. Naslednji dan zjutraj se je odpravila s torbico v šolo in od takrat je zginila vsa sled za njo. Zaman so bile poizvedbe v šoli, zaman po časopisih, zaman na policiji. Metka je zaenkrat izginila brez sledu. Šele po dobrih treh mesecih jo je slučajno odkril v oddaljenem mestu policist, ko je v dotični družini, kamor se je Metka zatekla, nekaj poizvedoval. Seveda je Metka povedala drugo ime, češ, da je sirota, ki se je med izseljevanjem zgubila. Tudi svojo zunanost je spremenila s tem, da si je odstrigla lase in zamenjala med potom nekaj obleke za bolj raztrgano. Še srečo je imela, da se je je usmilila dobra družina.

Drug tak primer: Od doma je pobegnil dijak četrte gimnazije, ker ga je oče trdo prijel zaradi slabih uspehov v šoli. Bilo je poletje, pa se je teden dni klatil po polju, tam tudi spal, jedel repo in kradel po vrtovih sadje, dokler ga nista lakota in kes spet privedla nazaj.

To sta dva primera, ki sta se srečno končala. A koliko se jih nikoli več ni vrnilo, ali pa so se vrnila docela izprijeni.

Tudi na otroške samomore često naletimo, zlasti med nekoliko starejšimi dečki. Prevelika občutljivost, strah pred grajo ali pa tudi že prezgodnje strasti so jim polisnile orožje v roko.

V starih, dobrih časih, je bilo življenje še mnogo preprostejše in kaj takega skoraj ni bilo. Danes pa, ko se celo odrasel človek težko obdrži na površju, je za otroka še težje. Čim bolj govore vzgojeslovci o novi moderni vzgoji, čim več posvečajo pozornosti doraščajoči mladini, tem večja se zdi kriza. Ne glede na današnje izredne razmere, hočem tu podati nekaj vzrokov teh otroških zablod. Nekateri teh vzrokov so posledice bolj vnanjih vplivov, drugi pa leže v povsem zgrešeni vzgoji ali pa so notranji, to je, izvirajo iz otroškega značaja samega.

Med bolj vnanje vzroke naštevam naslednje:

1. Kino, časopisi, knjige. Vsi ti imajo silen vpliv na otroško dušo, zlasti po mestih, kjer se otroci nimajo prilike toliko izživljati, kakor pa na kmetih. Otroška domišljija je neizčrpna. Če se pridruži še kvarni vpliv kina in slabih knjig, si ustvarijo v svoji domišljiji prečuden skrivnosten svet, ki jih vabi v tujino z vsemi namišljenimi čudeži in doživljaji. Starši bi morali bolj paziti, h kakšnim predstavam hodijo njihovi otroci in kakšne knjige berejo.

2. Napačno ravnanje doma. Dostikrat je kriva očetova in materina brezbrzičnost za napačen otrokov razvoj. Telesno še skrbita za njega, a duševno naj se pobriga zanj šola ali pa sam. Premalo časa imata ali pa se jima ne ljubi, da bi se brigala za otrokove težave bodisi pri učenju, bodisi pri drugih življenjskih vprašanjih. Dostikrat jima je otrok tuj svet, na katerega postaneta pozorna šele, ko je že nesreča tu, ko prinese otrok slabo spričevalo ali jima pač napravi kakšno drugo neprijetnost. In namesto prejšnje brezbrzičnosti občuti otrok na mah pretirano strogost, ki ga vrže docela iz ravnotežja.

3. Pomanjkanje čuta za družinsko skupnost. Otroku bi se moral dom priljubiti, čutil naj bi se v njem varnega in ozko povezanega z vsemi člani družine. A kako naj bi to občutil? Oče je ves dan z doma, mati gre za zaslužkom, otroci so prepuščeni služkinji ali pa še te nimajo. Tako postane otrokov dom edino šola in cesta. In kaj lahko je zapustiti to dvoje. K temu se pridruži še pomanjkanje domače oblasti. Včasih ko so otroci starše vikali in gledali v njih nekaj višjega od sebe, so jih tudi bolj spoštovali kot pa danes. Pa so včasih tudi starši bolj pazili na svoje vzgojiteljsko dostojanstvo kot pa danes.

Med notranje vzroke, ki leže v otroku samem, pa štejemo te:

1. Pomanjkanje odgovornosti. Vse premalo še poudarjamo pri vzgoji, da razvoj razuma še ni vse, da je prav tako важно, če ne še važnejše, vzgoja značaja. Otroku naj se že zgodaj nauči, da je odgovoren za vsa svoja dejanja. Nikoli mu ne pustimo valiti krivde na druge. Pri slabih redih naj ne bo kriv profesor, ampak vedno le otrok sam.

Pri domačih nalogah naj nikoli preveč ne pomagajo domači. Otrok naj se privadi, da za slabo nalogo, ki jo je sam naredil, raje prinese slab red, kakor pa dober red za nalogo, ki jo je napravil oče. Prav tako je treba otroku dopovedati, da nimajo le starši odgovornosti do njega, ampak tudi on do staršev s tem, da jim ne povzroča nepotrebnih skrbi. Včasih je dobro pritegniti otroka k raznim domačim skrbem in ga uvesti v življenjske težave staršev. Čutil se bo bolj povezanega z njimi in bo po svoje doprinesel žrtev s tem, da ne bo zahteval nemogočih reči.

2. Čustvo maščevalnosti. Nekateri otroci imajo zelo razvit čut maščevalnosti. In če vidijo kako bohotno raste maščevalnost med odraslimi, kako naj se ga sami nauče brzdati. Vsaka žalitev takoj kriči po maščevanju. Tako pri odraslih, tako pri otrokih. Kaj čuda, da vidi otrok v starših le tirana, ki ga

kazuje in se mu hoče maščevati na svoj način. Zaveda se, kako v živo bo zadel starše, če jim pobegne ali celo če napravi samomor. Živo si predstavlja, kako ga objokujejo in uživa v tej predstavi tako močno, da je v resnici zmožen napraviti ta korak. Krotite tedaj maščevalnost že izra rana v svojih otrocih. Kako nedogledne posledice ima to zlo, vidimo danes vse povsod.

3. Pomanjkanje vere. Ta vzrok bi prav za prav morali postaviti na prvo mesto. Ker pa je tudi glavni in zadnji vzrok, naj bo omenjen poslednji. Kjer ni jutranje in večerne molitve, kjer se družina skupno vsaj enkrat na dan ne priporoča svojemu Stvarniku, tam tudi blagoslova ne bo. In tam ne bo pravega medsebojnega spoštovanja, ne prave krščanske ljubezni, ne dobrega zgleda. Boj proti vsemu zlu, boj proti vsem domačim skrbem in boj proti vsem razvadam je vključen v iskreni skupni družinski molitvi.

Domači vrt

Kako pravilno vrtnarim in svoj vrt razdelim

Vrt oskrbuje navadno žena. Način oskrbovanja pa je žal čisto zelo različen: Dočim ga nekatere obdelujejo z vso skrbnostjo, je drugim le nepotrebno zlo. Oskrba je torej zelo različna in temu primerno so vrtovi lepi in prikupni ali pa ne. Že od daleč lahko spoznaš s kakšno ljubeznijo je vrt oskrbovan. Tam, kjer je vrt zanemarjen, je temu vzrok nevolja ali pa popolno nezanimanje za delo. Čisto je vzrok neuspehov tudi podcenjevanje njegove vrednosti. Pravilno obdelovanje in ravnanje z njim pa rodi uspehe in z njimi veselje do dela. K pravilnemu obdelovanju spada v prvi vrsti pravilna razdelitev zemljišča, pravilno gnojenje in temu primerna vrstitev sadežev.

Čisto opažamo, da zasajajo vrtove brez vsakega načrta. Leto za letom sade opirova sejejo brez ozira na rastline. Tu te posadim — zdaj pa uspevaj in daj obilen sad! Dalje čisto grešimo s tem, da leto za letom gnojimo s hlevskim gnojem, poleg tega zemljo zalivamo morda še z gnojnico tako, da je prenatrpana nekaterih hranil — ali pa — največkrat — sploh ne gnojimo. Najmanjša napaka glede gnojenja je še ta, če manjša zemlji le rudninskih snovi, ki jih ji dodajamo z umetnim gnojem. Posledice teh temeljnih napak so neuspehi, slab pridelek, vrtnina ni tako sposobna za shranjevanje. Ob deževju zlasti močno gnije. Opažamo močne bolezni in škodljivce. Vse to in podobno je neizogibno pri napačni vrstitvi sadežev, pri breznačrtnem obdelovanju zemlje. Mi pa hočemo in moramo vrt pravilno obdelovati, zemljo dobro izrabljati, ne le iz

veselja do vrtnarjenja, marveč zato, da pridelamo čim več dobre, zdrave vrtnine.

Nastane torej vprašanje: kaj bi radi pridelali in kakšno nalogo ima naš vrt?

Vsaka gospodinja bi se morala dobro zavedati, da je glavna naloga njenega vrta oskrbovanje domačega gospodinjstva s sadjem in vrtnino skozi vse leto. Žal pa se dogaja, da je v poletju trg prenatrpan z vrtnino, pozimi in spomladi pa ni dobiti skoraj nič. Temu je vzrok nepravilna vrstitev sadežev. Manjša vrtnina, ki je zelo primerna za vzlicovanje — in ta primanjkljaj mora navadno pokriti uvoz iz tujih dežel. Največkrat pa za to vrtnino plačamo več, kakor smo v poletju dobili za svoj pridelek. To pa nikakor ni gospodarsko.

Res, da pravilno obdelovanje domačega vrta ni lahko. Težje je od saditve poljske zelenjadi. To zelenjad navadno po zrelosti takoj prodamo. Vrt pa je tista zakladnica, ki nas vse leto preživlja, čeprav je njegova površina mnogo manjša od zemeljske površine na polju. To je: vrtno zemljo moramo intenzivno izrabljati, da da na čim manjši ploskvi, tem več pridelka. Takemu obdelovanju pa se je treba privaditi. Spočetka je treba pri tem precej misliti, sčasoma pa se pravilnega sajenja in obdelovanja tako privadimo, da sploh drugače delati ne moremo. Torej k vprašanju: kako naj to storimo? Predvsem ne smemo pozabiti temeljnega, namreč, da zahtevajo različne sorte vrtnine različno, sorti primerno zemljo, gnojenje, vodo, luč, toploto itd. Eno ni za vse. Zelnice imajo drugačne zahteve kot na pr. korenčnice in stročnice spet drugačne od obojih. Če nam je to razumljivo, lahko trdimo, da vemo kaj je pravilen plodored. Vrt-

nino, ki pride v glavnem vpoštev za naše razmere, delimo torej tako:

a) ki zahteva močno sveže gnojenje, to so: vse zelnice, solatnice, špinaca, krompir, zelena, paradižnik, kumare in buče;

b) ki zahteva srednje močno gnojenje: zgodnji krompir, korenje, koleraba, črne korenine, petršilj, radič, redkev itd.;

c) ki zahteva slabo gnojenje: grah, fižol itd.

Temu primerno moramo razdeliti naš vrt. To je najlažje tako, da razdelimo vrt v štiri oddelke, ki jih gnojimo vedno po potrebi omenjenih vrtnin. Na I. oddelek pridejo na primer močno gnojenje ljubeče rastline, na II. oddelek srednje močno gnojenje ljubeče rastline, III. oddelek rastline, ki rabijo manj gnojenja, na IV. oddelek pa vse trajnice, na primer rabarbara, špargelj, hren, dišavnice, jagodasto sadje (ribez, kosmulja, maline). Ta oddelek je seveda največkrat dvakrat tako velik, kot so posamezni drugi oddelki, ker je pač neke vrste skupek vsega preostalega. Če nimamo posebnih gredic za cvetlice, jih seveda nasadimo tudi semkaj.

Zlasti tam, kjer bodo delali nove vrtove, je ta načrt odlično izvedljiv. Če pa je na prostoru, namenjenem za vrt, mnogo drevja, je treba one tri dele, ki so namenjeni za pridelovanje vrtnine, očistiti drevja, sicer je obdelovanje vedno oteženo in pridelek zaradi sence, ki jo meče drevje, nezadovoljiv. Niti ni potrebno, da so ti trije deli skupaj. Vse ostalo kar je vmes med temi deli, šteje v četrti oddelek. To, kje in kako določimo prostor za vrtnino, je popolnoma prepuščeno okusu in uvidenosti posameznika.

Zdaj pa gnojenje: vedno je mnogo govora o tem. Vendar ni mogoče dati gotovega recepta glede gnojenja, kajti vsaka lega in zgradba zemlje zahteva nekaj svoj-

skega. Lahko damo samo temeljna pravila, vendar mora vsakdo ravnati po lastni razsodnosti in njegovi zemlji primerno. Primer gnojenja za srednjetežko zemljo je tale: I. oddelek: močno gnojenje. Na ar (100 m²) računamo 1000 kg hlevskega gnoja. Poleg tega pognojimo zemljo pred saditvijo še na ar s 3 kg žvepleno-kislega amonijaka, 4 kg 40% nega kalija in 4 kg superfosfata.

II. in III. oddelek: Rastlin, ki zahtevajo srednje močno in slabo gnojenje, ne gnojimo s hlevskim gnojem. Umetni gnoj damo isti kot na I. oddelku. Na III. oddelku damo 10 polovično množino dušičnatih gnojil, torej 1½ kg žvepleno-kislega amonijaka na en ar.

IV. oddelek: Gnojimo prav tako kot I. oddelek. Če je zemlja tega oddelka dobro negovana, zadostuje, da gnojimo s hlevskim gnojem le vsako drugo leto. Tudi z apnom gnojimo vsako tretje ali četrto leto vsak oddelek. Na 1 ar vzamemo 100 kg živega apna. Pri tem gnojenju pa je paziti tudi na to, da močno gnojenje pride vsako tretje leto na vsak oddelek, n. pr. leta 1943. na oddelek I., leta 1944. na oddelek II., leta 1945. na oddelek III. Z menjavo gnojenja je treba seveda tudi vrtnino saditi na tisti oddelek, ki je njej primerno gnojen. Omenjena so le nekatera umetna gnojila. Razumljivo lahko uporabljamo tudi druga, le prej se poučimo o njih učinku in množini, ki jo potrebujemo. Tu je omenjeno le gnojenje za začetek načrtnega obdelovanja.

Tako obdelovanje vrta nam ne bo le v korist zlasti zdaj v vojnem času, marveč tudi v razvedrilo in veselje. Še prav posebno ponosen in zadovoljen pa bo oni, ki bo narisal načrt svojega vrta z razdelitvijo in zaznamovanjem gnojenja in sajenja. V vrtno uto se takle načrti lepo poda. Kratki zapiski o sortah, rasti, gnojenju in plodoredu zelo olajšajo delo.

DOM

Kako ločimo razne vrste blaga

Dobra gospodinja, ki pozna in zna ceniti vrednost dobrega blaga, se nikdar ne bo dala pregovoriti, da bi kupila tako blago, ki ga ji ponujajo preveč poceni. Vsako blago ima svojo vrednost, izpod katere je noben trgovec ne bo dal, ne da bi sam trpel škodo. Zelo previdni moramo biti pri priložnostnih nakupih in kupujemo vedno raje dobro blago, kakor pa preveč ceneno. Prav posebno velja to za razne tkanine. Tu je treba precej izvedenosti in čisto razumljivo je, da zelo redko naletimo na blago, ki bi bilo zelo dobro in obenem prav poceni. Čeprav je gospodinja še tako prepričana, da ji v trgovini, kjer stalno kupuje blago, ne bodo postregli z manj vrednim, je vendar zelo potrebno, da tudi sama dobro pozna razne tkanine in da jih

zna razločevati. Zato ji bodo naslednja navodila zelo dobrodošla.

Platno iz samega lanu prav lahko razločimo od mešanega alj pa od tkanine iz bombaža. Za to ni treba, da bi bil človek poseben strokovnjak. Precej težje pa je ločiti blago iz čiste volne od tkanin in raznih mešanic. Da ugotovimo, iz česa je kaka tkanina naredimo majhen poskus. Če pretrgamo kosček blaga iz čiste volne, ostanejo na koncih dolge in močne nitke, ki jih ni mogoče tako hitro pretrgati. Če pa so nitke kratke, lahko sklepamo, da je blago iz umetne volne alj pa iz odpadkov. Sicer je tako blago mnogokrat tudi trpežno, vendar pa ne ostane toliko časa lepo, kakor blago iz čiste volne. Poleg tega lahko spoznamo, da je blago iz same volne, če ga zmečkamo, pa se na njem ne poznajo gube. Če pa se blago mečka, lahko

iz tega sklepamo, da je volna pomešana z bombažem. Tako blago ni tako voljno in toplo.

Zdaj se po večini uporablja umetna svila, ki je pravo svilo skoraj popolnoma izpodrinila. Zelo lahko ugotovimo, da je tkanina iz umetne ali naravne svile. Treba nam je samo potegniti majhno nitko iz tkanine. Naravna svila ostane gladka in jo je le težko mogoče razdeliti v tanjše niti, medtem ko umetno svilo lahko razdelimo. Še bolj zanesljiv je poskus z ognjem. Umetna svila izgori popolnoma, ne da bi pustila kaj pepela, medtem ko ostane od naravne svile kupček pepela. Tudi druge tkanine najbolj zanesljivo preizkusimo v ognju. Svila gori slabo, lanene in bombažaste niti zgorejo s svetlim plamenom, medtem ko umetna svila razpade v nič.

Blago, ki je stekano iz različnih nit, kakor iz volne, umetne svile in bombaža, je mogoče spoznati tudi po posameznih nitkah. Umetna svila se takoj razdeli, volnene nitke ostanejo cele, bombaževina pa je bolj odporna.

Tudi kar se barve tiče, je velika razlika med posameznimi blagovi. Posebno se to opazi pri vzorčastih blagovih. Če je blago poceni, je navadno risba razločno vidna samo na eni strani; dobro blago pa, ki ne zgubi barve, ima vzorce tako dobro vtisnjene, da so vidni tudi na notranji (levi) strani.

Nasveti za dom

Tudi bolniku je snaga pol zdravja

Pri negi bolnikov zapade pogostokrat posebno mlada gospodinja v to napako, da je preveč malodušna in da se boji, da bolniku povzroča bolečine. Če je n. pr. treba previjati roko ali nogo, ima bolnik brez dvoma prijetnejši občutek, če strežnica trdno drži ud, kakor pa če ga le neodločno otipava in ne ve, kako naj ga preveže.

Tudi če je treba bolnika preločiti s postelje, se počuti mnogo bolje, če ga krepko držiš. V nasprotnem primeru zgubi občutek varnosti. Morda gre tu samo za psihološki občutek, a tudi tega pri bolniku ne smemo zanemarjati.

Razumljivo je, da je treba bolnika vsak dan umiti. Na vsak način mu je treba vsaj enkrat na dan umiti obraz in roke. Tudi zobe si mora osnažiti. Pametno česanje, britje in podobno vpliva zelo pozitivno nanj. Bolnica, ki leži v svoji postelji negibno, kakor da bi se ne zmenila več za ves svet, se bo takoj zdramila iz svoje brezbržnosti, bo jedla z boljšim tekom in bo z večjim zaupanjem gledala v bodočnost, če ji bo kdo osvežil obraz in ji skrbno pogladil lase.

To samo ob sebi umevno olepšanje sme izostati samo takrat, kadar zdravnik zapove popoln mir.

Tekoča voda

Čemu bi se morale oči solziti, kadar lupimo čebulo? To nikakor ni nujno in tudi slab duh, ki potem ostane na rokah, ne dela lupljenja čebule prijetnega. Izkušena gospodinja lupi čebulo pod tekočo vodo in tako se ji niti ne solzijo oči, niti roke ji ne dišijo neprijetno po čebuli.

Preden lupimo krompir, ga moramo vedno temeljito oprati. Kljub temu pa raskavi olupek naredi kožo na rokah tako grdo. To gotovo nobeni gospodinjji ni prijetno. Če lupimo surov krompir z ostrim nožem pod tekočo vodo, ostanejo roke snažne, tudi če moramo olupiti še toliko krompirja.

Črnilnik je treba od časa do časa osnažiti, kajti če nalijemo vanj novo črnilo in ne odstranimo usedline, pokvarimo vse črnilo. Če očistimo črnilnik hitro med tekočo vodo, se nam ni treba bati, da bi nam na rokah ostali madeži od črnila. Ko je črnilnik že skoraj snažen, ga splaknimo še z vodo, v kateri je nekoliko sode.

Kokoši. Ako je vreme kolikor toliko suho in ugodno, poskrbimo, da bodo kokoši čim več na prostem; le v dežju in snegu jih imejmo v kurnici, kjer jim pripravimo v posodi zdrobljeno oglje, oster pesek in zdrobljene jajčne lupine odnosno zdrobljen zidni omet. Še najbolje pa storimo, če jim zamesimo med mehko krmo nekoliko »kalkokarbona«. Kokoši nesnice, ki ne dobe zdaj na prosti paši dovolj rudninskih snovi, nujno potrebujejo zgoraj navedene apnenaste snovi, iz katerih sestoji jajčna lupina. Tudi ne zapirajte kokoši pozimi v tople goveje hleve, kjer je navadno zrak zelo vlažen in tudi pretopen ter se kokoši, ko pridejo zopet na prosto, kaj rade prehlade. Zjutraj in opoldne krmimo kokoši z zamešano hrano, in sicer računamo na glavo in dan ca. 60 gr kuhinjskih odpadkov, 20 gr žitnega zdroba ali otrobov ter 15 gr beljakovin (krvne moke, posnetega svežega ali kislega mleka, zdrobljenih svežih kosti, deteljčnega drobirja odnosno posušenih kopriv; zvečer pa jim natrosimo do 40 gr žita. Zamešano hrano v obliki drobljivih žgancev je treba nekoliko pogreti, prav tako tudi pitno vodo.

Likalnik ostane dalj časa vroč, če namesto železnega podstavka uporabljajš kos opeke.

Fine, čipkaste zavese najboljše obvaruješ pri kuhanju, če jih spraviš v prevleko za blazine.

Če hočemo posušiti belo svilo, je ne smemo obesiti na zrak ali celo na sonce, ampak jo moramo zaviti v snažen bel prt, kjer naj ostane do likanja.